

33 w 2018 (33)

Przykłady prób końcowych na stopnie harcerskie

Data publikacji: 21.06.2018 / Autor: Marek Gajdziński

Po raz kolejny w czwartek na naszych łamach gości hm. Marek Gajdziński ze swoim tekstem – tym razem dotyczącym prób końcowych na stopnie harcerskie, [opublikowanym w Pobudce](#). Czytajcie więc i notujcie, by na zbliżających się obozach sprawdzić swoich szeregowych, młodzików i wywiadowców:

Bieg harcerski jest ukoronowaniem pewnego etapu rozwoju harcerskiego. Ma być przede wszystkim niezapomnianym przeżyciem, wielką przygodą i wyczynem jak na możliwości chłopca. Jest to bardzo szczególny, harcerski sposób podkreślenia ważności tego momentu w życiu, w którym zamyka się kolejny etap pracy nad sobą i służby w harcerstwie. Od tego jakie przeżycia będą towarzyszyć chłopcu w trakcie biegu, od jakości jego wspomnień, będzie w dużej mierze zależała motywacja do dalszej pracy nad sobą. Bieg harcerski ma więc być „gwoździem” programu drużyny i obozu. Musi być przygotowany perfekcyjnie i mieć bardzo przemyślaną – wymagającą ale i atrakcyjną formułę. Jestem gotów zaryzykować stwierdzenie, że skuteczność wychowawcza systemu stopni zależy w głównej mierze od jakości biegów harcerskich organizowanych w drużynie.

Zanim przedstawię przykłady i propozycje biegów, które sam organizowałem i które są od lat praktykowane w mojej drużynie, pozwólcie na kilka uwag natury ogólnej. W drużynie, w której prawidłowo działa system zdobywania stopni do biegu harcerskiego (próby końcowej) dopuszczani są tylko ci harcerze, którzy zdobyli całą wiedzę i wszystkie umiejętności przewidziane wymaganiami (posiadają wszystkie potwierdzenia w karcie zdobywania stopnia) oraz zaliczyli próbę na stopień (prawidłowo wykonali wszelkie zadania wyznaczone przez drużynowego). W biegu harcerskim nie ma więc potrzeby sprawdzać całej wymaganej wiedzy i umiejętności. Przyjmujemy, że potwierdzenia uzyskane w karcie zdobywania stopnia są wystarczającym dowodem opanowania tych umiejętności. W biegu harcerskim moglibyśmy nawet wcale nie sprawdzać żadnej wiedzy i umiejętności ujętej w wymaganiach. Znam takie środowiska, w których tak właśnie organizuje się biegi. Są one wtedy próbą polegającą na postawieniu harcerza w sytuacji życiowej wymagającej podjęcia określonych wyborów. W konsekwencji, w biegu oceniana jest wyłącznie harcerska postawa kandydata. Myślę, że jest to bardzo wartościowa, ale zarazem najtrudniejsza do przeprowadzenia forma próby końcowej. Wymaga ona bowiem od drużynowego arcydużego doświadczenia pedagogicznego i wielkiej

pomysłowości w aranżowaniu tych sytuacji, które przecież nie mogą się powtarzać i muszą być za każdym razem ściśle adresowane do konkretnego chłopca.

Osobiście jestem zwolennikiem nieco bardziej powtarzalnej formuły. Takiej, która może być stosowana nawet przez młodych drużynowych nieposiadających zbyt dużego doświadczenia pedagogicznego. Taka właśnie formuła prób końcowych, od lat stosowana jest w 16 WDH. Na formułę tę składa się kilka jasno sprecyzowanych zasad: Bieg na młodzika, bieg na wywiadowcę i próba końcowa na ćwika, różnią się bardzo wyraźnie charakterem i poziomem trudności. Po zapoznaniu się z przedstawionymi niżej przykładami, czytelnik sam zorientuje się na czym te różnice polegają.

W biegu na młodzika i w biegu na wywiadowcę sprawdza się niektóre umiejętności przewidziane w wymaganiach stopnia. Nigdy wszystkie. Można powiedzieć, że jest to sprawdzian wrywkowy. Harcerze nie wiedzą nigdy przed biegiem jakie umiejętności będą tego roku sprawdzane. O biegach przeprowadzanych w ostatnich latach krążą po drużynie całe legendy umiejętnie podkolorowywane przez szczęśliwców, którym udało się taki bieg zaliczyć. Powtarzanie identycznego biegu w kolejnych latach nie miałoby żadnego sensu i to nie z powodu skuteczności sprawdzianu umiejętności, ale dlatego, że bez elementu zaskoczenia i niepewności nie ma przygody.

Na biegu nie sprawdza się nigdy żadnej wiedzy teoretycznej, którą trzeba by sprawdzać w formie odpytywania na przeszkodzie. Bieg harcerski nie ma nic wspólnego z egzaminem. Nie jest szkolną „odpytką” pod drzewem ani kartkówką na łonie natury. Do sprawdzenia na biegu harcerskim nadają się wyłącznie umiejętności. Układając bieg, bierze się pod uwagę tylko te umiejętności, które da się sprawdzić w formie zadania do wykonania na przeszkodzie i to tylko takiego zadania, które ma jakiś sens w danych okolicznościach.

Przeczytaj też: [dlaczego harcerze nie zaliczają biegu na wywiadowcę?](#)

W Szesnastce są też stosowane pewne „tradycyjne” punkty biegów harcerskich. Co roku sprawdzane są pewne umiejętności „z góry” określone przez zwyczaje drużyny. Do niezmiennych punktów biegu na wywiadowcę należą:

- Rozbicie w pojedynkę namiotu 10-osobowego
- Nocny marsz na orientację
- Odbieranie i nadawanie depesz Alfabetem Morse’a przy pomocy gwizdka i latarki.

„Stałe fragmenty gry” pełnią ważną rolę w formule biegów. Stanowią coś na kształt uniwersalnego wyznacznika poziomu wyrobienia łączącego kolejne roczniki i pokolenia harcerzy Szesnastki. Na przykład, od lat prowadzona jest rywalizacja o to kto uzyska lepszy czas rozbicia „dychy”, a ambicją każdego przyszłego wywiadowcy jest pobić rekord ustanowiony w 1983 roku, który wynosi 4min i 52 sekundy. Tych

kilka stałych, zwyczajowych elementów biegu wpływa na spoistość drużyny, a jednocześnie w niczym nie burzy nieprzewidywalności próby.

Pora na przykłady.

Bieg harcerski na stopień młodzika

Tradycyjna forma biegu harcerskiego mającego na celu sprawdzenie czy kandydat posiadał podstawowe wyrobienie harcerskie. Bieg trwa od 8-12 godzin. Trasa o długości ok. 10km.

Zbiórka na bieg

- Alarm ciężki na obozie lub zbiórka alarmowa w miejscu zamieszkania
- Sprawdzenie poprawności zameldowania się
- Sprawdzenie umundurowania i ekwipunku (spakowanie plecaka)
- Krótka musztra pojedynczego harcerza
- Przyszycie oderwanego guzika (na czas)

Zadania biegu

- Harcerze wychodzą na bieg pojedynczo w odstępach co 10 minut w kolejności w jakiej zdołali przyszyć guzik – mogą też stawiać się na zbiórkę na różne godziny
- Dotarcie do pierwszej przeszkody na podstawie opisu trasy
- Przeszkoda nr 1 – rozbij namiot typu igloo, okop go, zwiń i zamaskuj miejsce
- Dotarcie do kolejnej przeszkody po znakach patrolowych
- Przeszkoda nr 2 – po drodze znajduje się znak listu. List zaszyfrowany jest Alfabetem Morse’a. Polecenie brzmi: Biegnij jak najszybciej drogą biegnącą na południowy wschód do kapliczki we wsi Wólka. Liczy się czas dotarcia na miejsce.
- Przeszkoda nr 3 – harcerz biegnie do wyznaczonego punktu. Po drodze widzi jak idąca przed nim starsza kobieta niesie wielkie naręcze chrustu w chuście. Na chwilę przed zrównaniem się, naręcze się rozsypuje i kobieta załamana z płaczem klęka przed rozsypanymi gałęziami. Sprawdzian polega na tym, czy harcerz zaaferowany wynikiem w biegu na czas, poczuje potrzebę wykonania dobrego uczynku i pomoże kobiecie. Jeżeli nie – natychmiast odpada z biegu, jeżeli pomoże zebrać chrust biegnie dalej, jeżeli zapyta się czy może pomóc zanieść chrust do jej domu – otrzymuje bonus w postaci dodatkowych punktów.
- Przeszkoda nr 4 – przy kapliczce – mała dziewczynka przewróciła się na rowerze – opatrz drobne skaleczenia
- Dotarcie do kolejnej przeszkody według szkicu drogi
- Przeszkoda nr 5 – przeprawa przez rzeczkę. Wejść na drzewo, a następnie przejdź na drugą stronę po moście linowym.
- Przeszkoda nr 6 – po drugiej stronie rzeczki – otwórz puszkę, przyrządź 4 kanapki, zbuduj prostą kuchnię polową, ułóż stos, rozpal ogień jedną zapałką, zagotuj wodę

w menażce, przyrządź herbatę, zagaś ogień, zabezpiecz i zamaskuj miejsce po kuchni. Zjedz przyrządzony posiłek.

Dotarcie do kolejnej przeszkody po znakach patrolowych. W drodze: zapamiętaj przekazany ustnie meldunek, znajdź liście 10 różnych drzew, które potrafisz nazwać.

- Przeszkoda nr 7 - na skrzyżowaniu dróg i na otwartej przestrzeni. Przekaż zapamiętany meldunek, nazwij liście drzew, które zebrałeś. Zorientuj mapę i porównaj z terenem (muszą być widoczne charakterystyczne przedmioty terenowe zaznaczone również na mapie). Wskaż na mapie miejsce, w którym się znajdujesz. Instruktor pokazuje na mapie miejsce gdzie znajduje się kolejna przeszkoda. Zorientuj się którą drogą tam iść.

Dotarcie do kolejnej przeszkody drogą wyznaczona przy pomocy mapy.

- Przeszkoda nr 8 - Harcerz otrzymuje busolę kartkę ze składanką azymutową opisującą drogę do skarbu. Droga składa się z co najmniej 4 azymutów i odległości podanych w metrach. W miejscu, do którego prowadzi składanka znajduje się wbita w ziemię saperka. Harcerz orientuje się, że trzeba odkopać skarb. W wykopanym dole znajduje skrzynkę z czekoladą i poleceniem - To już koniec. Znajdź drogę do obozu i jak najszybciej melduj się obożnemu. Instruktor sprawdza czy harcerz wpadł na pomysł zakopania dołu i zamaskował miejsce po nim.

- Przeszkoda nr 9 - w obozie. Instruktor siedzi z gitarą przy ognisku. Harcerz śpiewa trzy dowolnie wybrane piosenki harcerskie. W tym momencie bieg kończy się.

Zasady oceniania:

- Każde cząstkowe zadanie oceniane jest w skali od 0-10.
- Bieg zalicza harcerz który w sumie zdobył ponad 65% punktów.

Bieg harcerski na stopień wywiadowcy

Wyczerpująca i zaawansowana technicznie forma biegu harcerskiego, którego celem jest sprawdzenie czy kandydat jest całkowicie samodzielny w warunkach polowych, wytrwały, odporny na stres oraz czy prezentuje odpowiednią postawę harcerską. Czas trwania biegu od 24-36 godzin. Trasa o długości ok. 30km.

Zbiórka na bieg

- Alarm ciężki, nocny na obozie, lub zbiórka alarmowa o godzinie 23.00 w miejscu zamieszkania.
- Sprawdzenie ekwipunku i sposobu spakowania plecaka.
- Harcerze wychodzą w odstępach co 30 min. w kolejności od najstarszego wiekiem do najmłodszego, wyposażeni w mapę topograficzną okolicy w skali 1:100.000 oraz busolę, latarkę i gwizdek.
- Jako ostatni (za najmłodszym) wychodzi instruktor zwijający bieg.

Zadania na biegu

- Zadanie 1 - Idź na azymut 234 stopnie, 3km i 200m. Na miejscu wywołaj latarką stację nadawczą znajdującą się na kierunku Nord-East.
- Zadanie 2 - Wywołana stacja nadawcza przy pomocy latarki wysyła wiadomość alfabetem Morse'a: Idź do kościoła we wsi Brody.
- Zadanie 3 - Harcerz musi zorientować się gdzie jest wieś Brody, dojść tam i odszukać kościół.
- Zadanie 4 - Na schodach kościoła stoi zapalony znicz i kartka z poleceniem: Zmów głośno „Ojcie Nasz” a ulżysz swemu losowi.
- Zadanie 5 - Jeżeli harcerz zmówi modlitwę prawidłowo z wieży spada pudełko z zaszyfrowanym poleceniem (szyfr stosowany w zastępie lub w drużynie): Idź na północny brzeg jeziora Mętno, wybierz dogodnie miejsce na nocleg, zbuduj szałas i idź spać. Obudź się dokładnie za 8 godzin od tej chwili. Dalsze wskazówki znajdziesz rano w szałasie.
- Zadanie 6 - Harcerz musi odnaleźć północny brzeg wskazanego jeziora, dojść tam i zbudować szałas. Jeżeli pomyli miejsca dyżurujący tam instruktor nie będzie mógł mu przekazać dalszych informacji. Harcerz musi też prawidłowo oznaczyć czas i obudzić się nie później niż o wyznaczonej godzinie.
- Zadanie 7 - Dyżurujący instruktor czuwa nad terenem gdzie harcerze kolejno docierają i budują szałas. Gdy śpią sprawdza jakość noclegu. Jeżeli szałas jest porządkowy i zapewnia ochronę przed deszczem zostawia im na kartce następujące polecenie: O godzinie ... (30 minut po zaplanowanej pobudce) melduj się na w punkcie o współrzędnych topograficznych
- Zadanie 8 - Wyznaczyć podane współrzędne topograficzne i dotrzeć na to miejsce o wyznaczonym czasie (odległość ok. 2km).
- Zadanie 9 - Po opuszczeniu miejsca nocowania instruktor dyżurujący sprawdza czy zostało prawidłowo posprzątane i zamaskowane. Jeżeli nie przekazuje informacje na kolejną przeszkodę skąd harcerz jest wracany w celu posprzątania miejsca.
- Zadanie 10 - Miejsce na dużej polanie nad wodą gdzie można rozpalić kilka małych ognisk. Harcerz otrzymuje zadanie: „ w ciągu godziny przyrządź sobie śniadanie złożone z herbaty, 2 kanapek z szynką z puszki oraz omleta”. Otrzymuje składniki; herbata, cukier, puszka, chleb, masło, pomidor, dżem, dwa jajka, 200g mąki, kubek mleka, sól. Instruktor ocenia walory smakowe przyrządzonego gorącego posiłku, pozostawiony po sobie porządek, zabezpieczone i zamaskowane miejsce po kuchni polowej oraz czystość menażki. Przekazuje dalsze informacje dopiero po spełnieniu tych wymagań.
- Zadanie 11 - Idź na południowy brzeg jeziora Wylęg. Zrób szkic drogi z marszu.
- Zadanie 12 - Instruktor znajdujący się nad wskazanym jeziorem ocenia jakość wykonanego szkicu - jeżeli uzna, że jest błędny każe się wrócić i go poprawić. Jeżeli jest prawidłowy wyznacza kolejne zadanie.
- Zadanie 13 - Zbuduj tratwę z materiału znalezionego w lesie i przepraw się na drugą stronę jeziora tak aby nie zamoczyć niczego ze swojego ekwipunku. (Uwaga - przeszkoda musi być ubezpieczana przez ratownika wodnego).

- Zadanie 14 - Po drugiej stronie jeziora instruktor sprawdza, czy ekwipunek jest suchy. Jeżeli nie każe go wysuszyć. Jeżeli jest suchy wyznacza kolejne zadanie: samodzielnie rozbij na namiot 10 osobowy, dokładnie w wyznaczonym miejscu - czas max. 15 minut.

Zadanie 15 - Jeżeli harcerz zmieści się w czasie otrzymuje kolejne zadanie. Jeżeli nie - powtarza zadanie tak długo aż osiągnie wymagany czas. Kolejne zadanie brzmi: Zmierz wysokość samotnej sosny i pochylonego dębu. Pomnóż wyniki w metrach przez siebie (wysokość drzewa do kwadratu). Liczba uzyskanych w ten sposób metrów kwadratowych równa jest liczbie stopni azymutu. Szukaj na tym kierunku w odległości 130m listu znajdującego się 4m nad ziemią.

- Zadanie 16 - Jeżeli harcerz znajdzie i odczyta list poznaje kolejne zadanie: idź do wsi Strużyno i melduj się u Sołtysa.

- Zadanie 17 - Sołtys buduje plac zabaw dla dzieci. Prosi harcerza o zbudowanie huśtawki - czas 2 godziny. Materiał - pale, łańcuchy, gwoździe, deski. Narzędzia - piła, łopata, siekiera. (We wsi pozostaje ślad po drużynie w postaci placu zabaw z huśtawkami dla dzieci.)

- Zadanie 18 - W trakcie budowy jeden z budowniczych ulega wypadkowi - głęboka cięta rana w okolicach nadgarstka i krwotok tętniczy. Zadanie brzmi: udzielić pierwszej pomocy. Zadanie oceniane jest przez pozoranta. W przypadku braku umiejętności harcerz odsyłany jest na naukę do umówionego lekarza w ośrodku zdrowia.

- Zadanie 19 - Po oddaniu wykończonej huśtawki następuje jej ocena. W przypadku gdy nie spełnia norm estetycznych lub bezpieczeństwa trzeba ją poprawić. Gdy praca zostaje przyjęta harcerz zostaje skierowany do domu sołtysa na obiad. Żona sołtysa czeka z podaniem obiadu tak długo aż harcerz prawidłowo przygotuje się do posiłku. Posprząta po pracy, umyje się, kulturalnie usiądzie przy stole. Wtedy dostaje zupę. Instruktor, który z ukrycia ocenia zachowanie chłopca decyduje czy podać mu drugie danie czy skierować na naukę dobrych manier. Po obiedzie instruktor ocenia czy harcerz zaproponował gospodyni umycie naczyń. Jeżeli nie zostaje poproszony o umycie przypalonego garnka.

- Zadanie 20 - Zwiad. Po obiedzie harcerz otrzymuje zadanie: Udaj się do wsi Narośl i ustal: ile jest w niej domów, ile mieszka ludzi, ile jest sztuk bydła, z czego utrzymują się mieszkańcy, dowiedz się o historię miejscowości, do jakiej należy gminy i powiatu, do jakiej parafii i diecezji, gdzie mieszka sołtys i proboszcz, czy jest tam sklep, lekarz, policja, ochotnicza straż pożarna. Czas na wykonanie zadania 5 godzin. Po wykonaniu zadania wracaj w to samo miejsce. (najlepiej gdy każdy harcerz pójdzie do innej wsi oddalonej o mniej więcej tę samą ilość kilometrów).

- Zadanie 21 - Kolacja w domu sołtysa. Idź do obory wydoić krowę. Idź do kurnika po 3 jajka. Zrób sobie jajecznicę i chleb z masłem. Zagotuj mleko. Do dyspozycji masz kuchnię węglową w domu sołtysa. Instruktor ocenia zachowanie się harcerza w gospodarstwie sołtysa. W jakiej formie podziękuje za poczęstunek - czy zaoferuje pomoc np. w posprzątaniu obory lub narąbaniu drewna.

- Zadanie 22 - Ognisko. Do ogniska na skraju lasu co chwila dołączają kolejni

harcerze. Drużynowy prowadzi z nimi półgodzinne rozmowy na temat biegu, Prawa Harcerskiego, itp. Oceniane jest zachowanie się przy ognisku, zwyczaje (gałązka jałowca i inne – zgodne z tradycją drużyny). Jeżeli instruktor stwierdzi, że harcerz nie wie jak zachować się przy ognisku odsyła go do umówionego domu we wsi, gdzie jest możliwość wejścia do Internetu i sprawdzenia potrzebnych informacji.

– Zadanie 23 – Nocny marsz na orientację. Trasa ok. 8 km i co najmniej 5 punktów kontrolnych – marsz wg. opisu trasy, wg szkicu, wg. mapy, według podanych azymutów i odległości, na sygnał dźwiękowy (gwizdek), itp.

– Zadanie 24 – Z mety marszu na orientację – jak najszybciej dotrzyj do obozu – (prosta droga ok. 2 km) liczy się czas marszobiegu. Po drodze harcerz napotyka zakopany w błocie samochód i kobietę usiłującą wyjechać z grzęzawiska. Czy pomoże jej wypchnąć samochód? Ostatnie decydujące zadanie biegu, na parę minut przed jego końcem.

Zasady oceniania

Zadania nie są punktowane. Albo się je zalicza albo nie. Bieg zalicza ten kto dojdzie na metę. Oznacza to, że od wywiadowcy oczekuje się perfekcji w wyrobieniu polowym i harcerskim. Można też wprowadzić rywalizację o najlepszą lokatę w biegu. Wtedy decydujące są różnice czasowe mierzone na mecie nocnego marszu na orientację. Ostatnie zadanie z przyczyn oczywistych nie może być brane pod uwagę przy pomiarze czasu.

Próba końcowa na stopień ćwika

Zadanie do wykonania w ciągu od 48-96h godzin w zależności od trudności i czasochłonności. Próba ma być sprawdzianem samodzielności i zaradności życiowej, a jednocześnie odpowiadać możliwościom kandydata.

Przykłady zadań

Kandydat wychodzi z obozu na Mazurach w samych kąpielówkach, bez pieniędzy tylko z dokumentami. Zadanie – dotrzeć do wyznaczonej miejscowości w górach i załatwić wstępną lokalizację zimowiska – podpisana zgoda właściciela budynku. Czas 96 godzin.

Kandydat wyrusza z domu. Zadanie – odnaleźć na terenie Polski 5 mężczyzn o imieniu i nazwisku Andrzej Małkowski i przeprowadzić z nimi wywiad na temat co wiedzą o harcerstwie. Czas 72 godziny

Kandydat wyrusza z obozu w Borach Tucholskich. Odnaleźć obóz wyznaczonej drużyny (np. na Mazurach ale kandydat tego nie wie), dotrzeć tam, podejść i wrócić z dowodem udanej akcji. Czas 72 godziny.

Przeczytaj także: [W poszukiwaniu nowego stopnia](#)

Przedstawiając przykłady prób końcowych na stopnie, nie mam żadnej ambicji ani zamiaru dążyć do ujednolicenia biegów w naszych drużynach. Zależy mi raczej na wywołaniu dyskusji, na sprowokowaniu innych drużynowych do podzielenia się swoimi doświadczeniami z czytelnikami Pobudki. Myślę, że biegi harcerskie, z racji roli jaką pełną w naszym systemie wychowania, zasługują na szczególne zainteresowanie. Namawiam więc do przysyłania opracowań prezentujących inne podejście do tematu. Namawiam do prezentacji niekonwencjonalnych zadań biegowych. Pomysłów nigdy nie jest za wiele. Spróbujmy pomóc sobie nawzajem wymieniając się własnymi pomysłami i doświadczeniami. Im lepsze będą organizowane przez nas biegi, tym chętniej chłopcy będą zdobywać stopnie.

Marek Gajdziński

Harcerz Warszawskiej Szesnastki, wychowany w jej wieloletniej tradycji. Współtwórca ZHR, były wicenaczelnik Harcerzy, komendant Mazowieckiej Chorągwi Harcerzy i Komendant Główny HOPR. Od lat zajmuje się kształceniem instruktorskim zarówno od strony tworzenia poszczególnych kursów jak i całych systemów. Autor wielu artykułów i książek w tym kultowego już „Harcerskiego Systemu Wychowania”. Zaangażowany w działalność pisma „Pobudka” oraz Fundacji „Jakobstaf!”. Obecnie członek GK OHy i Komisji Harcmistrzowskiej.